

KAMU EMEKÇİLERİNİN SENDİKALAŞMA HAKKI

Aydınlık Dergisi, 13 Temmuz 1997

Yıldırım Koç

Türkiye'de memurların ve sözleşmeli personelin sendikalaşma hakkı, 1961 Anayasasının 46. maddesi ile tanındı. Madde şu şekildeydi: "Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir."

Bu madde uyarınca 1965 yılında çıkarılan 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ile bu hak kullanılmaya başlandı. 624 sayılı Kanundan bir süre sonra kabul edilen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 22. maddesi de şöyle düzenlendi:

"Devlet memurları, özel kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabilir ve bunlara üye olabilirler. Bu meslek teşekkülleri, özel kanundaki hükümler uyarınca mesleklerinin ve üyelerinin müşterek hak ve menfaatlerini yetkili merciler önünde ararlar."

Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun bu hükmü uyarınca "memur sendikaları" kuruldu. Bu sendikalar, 12 Mart 1971 darbesi sonrasında 1488 sayılı Yasayla Anayasa'da yapılan değişiklikle kapatıldı. Bu değişiklikle, 46. maddede yer alan ve memurları da kapsayacak biçimde geniş tutulmuş olan "çalışanlar" sözcüğü yerine "işçiler" sözcüğü kondu. 46. madde şu biçimi aldı: "İşçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir."

Ayrıca, Anayasanın 119. maddesine şu hükümler eklendi: "Memurlar ve kamu iktisadi teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasi partilere ve sendikalara üye olamazlar."

Bu koşullarda 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu yürürlükten kalktı. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükmünün de kaldırılması gerekiyordu. 23 Aralık 1972 gün ve 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile de, 657 sayılı Yasanın 22. maddesi yürürlükten kaldırıldı.

1995 yılına kadar bu durum devam etti. 1985 Aralık'ında Prof.Dr.Alpaslan Işıklı'nın başlattığı tartışma süreci sonunda, 1990 yılında, Türkiye'nin onaylamış bulunduğu uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan hak kullanılarak, Eğitim-İş Sendikası kuruldu. Kamu çalışanları sendikaları büyük bir özveriyle mücadele ettiler. Diğer taraftan, hükümetler ve mahkemeler, örgütlenme özgürlüğünü asıl güvence altına alan 87 sayılı ILO Sözleşmesi'nin onaylanmadığı koşullarda, toplu pazarlık hakkına ilişkin 98 sayılı Sözleşmenin örgütlenme özgürlüğü de sağladığına inanarak, sendikaların hukuksal varlığını kabullenmek zorunda kaldılar. Tabii bu ikna sürecinde diğer uluslararası belgelerin de etkisi oldu. Sonra 87 sayılı Sözleşme de onaylanınca, sendikaların hukuksal konumu daha da güçlendi.

Kamu emekçileri sendikaları yıllar boyu yasa konusunu tartıştılar. Bazı insanlar özel bir kamu çalışanları sendikaları yasasının çeşitli kısıtlamalar getireceğini düşünerek, ayrı bir yasa için fazla zorlanmaması gerektiğini düşünüyordu. Bazıları ise, toplu pazarlık ve grev haklarından yararlanabilmek ve sendikaların üye tabanını daha da genişletebilmek için özel bir yasanın zorunluluğundan söz ediyordu. Ancak, hazırlanan birçok taslağa ve

tasarıya karşın, kamu çalışanlarının sendikalaşmasına ilişkin bir hukuksal düzenleme yapılmadı.

1995 yılında Anayasa değiştirilirken, 53. maddeye şöyle bir hüküm eklendi:

"128inci maddenin ilk fıkrası kapsamına giren kamu görevlilerinin kanunla kendi aralarında kurmalarına cevaz verilecek olan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 54üncü madde hükümlerine tabi olmayan sendikalar ve üst kuruluşları, üyeleri adına yargı mercilerine başvurabilir ve İdareyle amaçları dorğultusunda toplu görüşme yapabilirler"

Bu düzenleme, hükümetler tarafından, sendikalaşma hakkının tanınması olarak sunulduysa da, bu değerlendirme doğru değildir. Anayasa, bir yasayla bu hakkın tanınmasını öngörmekteydi. Bu amaçla yine tasarılar hazırlandı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 1997 yılı Ocak ayında hazırlanan son tasarı da hakları daha da daraltıyordu.

Bu arada, pek fazla insanın dikkatini çekmeden, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'da bir değişiklik yapıldı. Yasada 1972 yılında yapılan değişiklikle kaldırılan 22. madde yeniden düzenlendi. 12 Haziran 1997 günü kabul edilen ve 17 Haziran 1997 günlü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4275 sayılı yasayla, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 22. maddesi aşağıdaki şekilde düzenlendi:

"Devlet memurları, Anayasada ve özel kanununda belirtilen hükümler uyarınca sendikalar ve üst kuruluşlar kurabilir ve bunlara üye olabilirler."

Anayasanın 53. maddesine 1995 yılı Temmuz ayında konulan hükümlerle hak kaybına uğrayan kamu çalışanları, bu yeni düzenlemeyle hukuksal konumlarını daha da güçlendirdiler ve ayrıntılı bir düzenlemenin getirebileceği hak kayıplarından şimdilik korundular.